

Професійна підготовка фахівців фізичної культури і спорту

УДК 378:796

*Галина Балахнічова,
Лідія Завацька*,
Людмила Заремба*

Технологія професійного формування майбутнього вчителя фізичної культури

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк),

**Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне)*

Постановка проблеми. Вихідними даними для отримання технології професійного формування майбутнього фахівця фізичної культури є правильно організований навчально-виховний процес у теорії і практиці фахової підготовки, у якому беруть участь викладач ВНЗ та студент, і добре організована з робота професійної організації довузівської, вузівської та післявузівської підготовки.

Мета цієї роботи – виявити особливості сучасних педагогічних технологій у викладанні спортивних дисциплін та розробити технологічну модель професійних знань майбутнього фахівця фізичної культури і спорту.

Методи дослідження – аналіз літературних джерел із проблем технології професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту; педагогічні спостереження, анкетування й опитування вчителів, учнів, студентів, педагогів ВНЗ, вивчення рейтингового оцінювання професійної орієнтації учнів загальноосвітніх шкіл, студентів ВНЗ; визначення самооцінки професійної підготовленості молодих вчителів першого, другого і третього років роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема професійної майстерності займає провідне місце в технології формування фахівця фізичної культури та спорту і центральне місце в теорії та практиці фахової підготовки майбутнього вчителя-тренера.

Поняття технології професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури має багатофакторний, багатоаспектний, широкий характер і відображає:

- рівень освіченості й інформованості з фізичного виховання;
- сформованість здібностей із фізичної культури до педагогічної діяльності;
- якості особистості та характерні особливості вчителя (тренера) фізичного виховання.

Технологія професіоналізму вчителя фізичного виховання може проявлятися у творчій діяльності за фахом, у чіткій організації навчального процесу, в ефективній діяльності вчителя.

Відомо, що технологія професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної культури, як і будь-якої професії, повинна тісно пов'язуватися з визначенням життєвого шляху людини.

Отже, строкатість різноманітних положень, пов'язаних з цим вибором можна було б укласти в зміст слів “треба”, “хочу”, “можу”, що означає: “треба” – потреби суспільства; “хочу” – особистісні нахили і бажання; “можу” – здібності людини.

Якщо ці поняття означають кореляцію (відповідність), то у майбутньому можна сподіватися, що молодий фахівець прагнучим до професіоналізму і продуктивність праці йому буде забезпечена.

У науковій літературі відзначається, що в особистості, яка обрала свою професію й виконує її з бажанням, продуктивність праці дорівнює 100 %, у того, хто працює без бажання, становить 65 %; особистість, яка неправильно визначила свою професію, – 50 %; людина, яка працює без бажання і неправильно обрала професію – нижча за 30 %.

Аналіз досліджень показав, наскільки державі щорічно обходяться незадоволені своєю роботою працівники і чи потрібно звертати увагу на випадковий вибір професії, невідповідність бажання й вибору.

Отже, все це ще раз доказує вагомість професійної орієнтації людини, починаючи зі шкільних років.

Ми вважаємо, що у вирішенні цієї проблеми повинні бути зацікавлені установи, трудові колективи, школа і родина.

Процес технології професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури і спорту умовно можна поділити на три етапи, а саме: довузівський, вузівський, післявузівський. Кожен етап підготовки має свої особливості, провідні форми і методи роботи, спрямованої на формування професійної майстерності. Схематично технологію професійної підготовки майбутнього вчителя (тренера) ми зобразили на схема. 1.

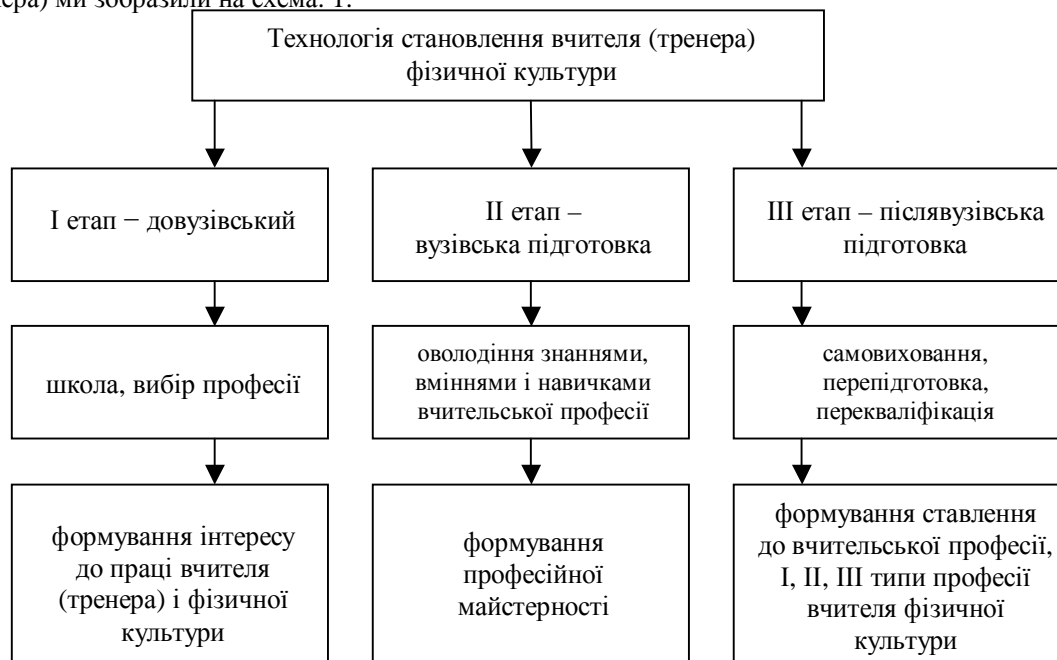

Схема. 1. Технологія становлення вчителя (тренера) фізичної культури

Аналіз бібліографічної літератури науковців-дослідників, праці вчительської діяльності з фізичної культури і спорту показав, що перший етап технології професійної підготовки розпочинається задовго до вступу у вищий навчальний заклад, і відбувається це переважно в старших класах навчання у школі, коли учень робить свій вибір щодо майбутньої професії.

Огляд літературних джерел показав, що близько 70 % випускників шкіл майбутній вибір професії роблять свідомо, хоча із 70 % десять назвали чимало труднощів, з якими їм доведеться в майбутньому стикатися в роботі вчителя фізичної культури.

Проведене опитування учнів ЗОШ № 1 м. Луцька і студентів-першокурсників інституту фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету показало, що значна кількість опитаних вважають свій вибір майбутньої професії не випадковим, а пов'язаним із мотивацією професійної орієнтації: 36 % – позитивним ставленням до дітей, 29 % – з любов'ю до фізичної культури і спорту, 28 % – потягом до поглиблених професійних знань, 7 % – інше. І разом із цим, професійний вибір може бути і випадковим, який пов'язаний із близьким розташуванням вузу, отриманням направлення зі школи на навчання, порадою дорослих, потягом й інтересом до знань і оволодіння професійною майстерністю.

Таким чином, технологія I етапу довузівської підготовки вчителя фізичної культури – це формування інтересу до професії вчителя, свідоме сприйняття і потяг до педагогічної діяльності. Тобто увесь цей комплекс складає поняття "мотивація".

Другий етап технології вузівської підготовки, де важливими і провідними елементами виступають: оволодіння основами знань суспільних, соціальних, психолого-педагогічних та спеціальних наук, які є основою педагогічної ерудиції. На другому етапі велика роль належить розвитку педагогічних спостережень, здатності до аналізу, оволодінню теоретичною, практичною і методичною підготовкою та формуванню відповідних якостей характеру.

Опитування показало, що до формування особистості вчителя фізичної культури належать доброта і любов до дітей, вимогливість, щирість, справедливість, самоосвіта, наполегливість та рішучість, ерудиція та інші. Саме ці ознаки і характеризують якості вчителя та його професійну майстерність.

Певне значення, крім названих знань, умінь і навичок, має оволодіння педагогічним тактом, обізнаність зі стилями спілкування.

Отже, ми можемо констатувати, що до II етапу професійного розвитку належить навчання у ВНЗ, де закладаються основи знань і професійна майстерність, а на основі формування знань, умінь, навичок відбувається формування особистісних характеристик. Усе це дало змогу сформувати технологічну модель професійних якостей учителя фізичної культури, яка включає в себе (схема. 2):

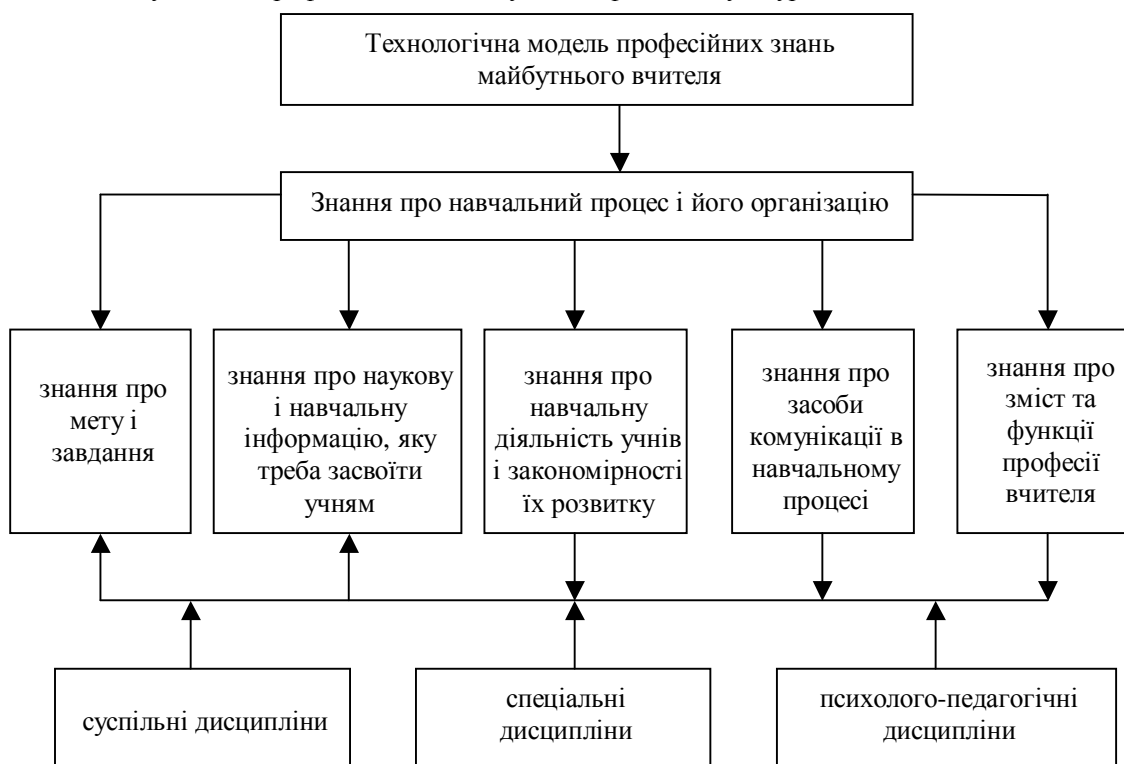

Схема. 2. Технологічна модель професійних знань майбутнього вчителя

Третій етап технології після вузівської підготовки включає період, коли молодий учитель приступає до самостійної діяльності.

Аналіз літературних джерел науковців та практиків, дослідження вчених стверджують, що практичний досвід у самостійній творчій праці до молодого фахівця приходить через 4–5 років після закінчення ВНЗ.

Таким чином, якщо вчитель постійно вдосконалюється, займається самоосвітою, тягнеться до професійного зростання, тільки тоді й можна говорити про професійну майстерність, а бажання самовдосконалюватися впливає на результати праці [7].

Три визначені типи вчителів і певні їх ознаки дали змогу охарактеризувати хід технології професійної підготовленості майбутніх учителів до роботи з учнями:

- до I типу належать учителі, які з перших днів прагнуть оволодіти професійною майстерністю, які мріють бути не просто вчителем, а вчителем-майстром;
- до II типу належать учителі, які йдуть до професійної майстерності повільно; у них слабка теоретична і практична підготовка;
- до III типу належать учителі, які не вміють проявляти свої здібності, у них відсутні організаторські вміння, вони байдужі до своєї роботи; така категорія вчителів у школі не затримується і є небезпечною.

Отже, кожен учитель за роки навчання у вузі повинен оволодіти знаннями, вміннями та навичками, методикою викладання свого предмета, а з першого дня приходу в школу поставити мету – стати професіоналом у своїй галузі.

Технологія професійного вдосконалення майбутнього вчителя фізичної культури повинна складатися з теоретичної і практичної підготовки, яка міститься у психолого-педагогічних дисциплінах та спеціальної фахової підготовки до творчої діяльності в системі освіти. Типовий варіант навчального процесу повинен включати: змістовий склад програмового матеріалу; використання таких форм і методів організації навчального процесу, які сприяють професійній майстерності майбутнього фахівця [5].

У зв'язку з тим, що інститут фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки готує педагогічні кадри для сфери діяльності в школах та у дитячих спортивних товариствах, творча діяльність студентів вузу в усіх формах професійної підготовки моделює діяльність вчителя (тренера) загальноосвітніх шкіл та спортивних дитячих установ протягом усіх років навчання у вузі [1].

Відповідно до вимог сьогодення Української держави необхідне чітке розуміння високих, конкретних і здійснених вимог фахівця будь-якої професії, але разом з цим технологія підготовки майбутнього вчителя повинна включати в себе не лише підготовку фахівця, а й підготовку такого вчителя, який би міг технологічно спрямовувати фахові знання на особистість кожного учня, а саме: на основі професіограми визначати індивідуальні особливості учнів різновікових груп, здійснювати формування культури навчальної праці, вироблення потреби до постійної самоосвіти та самоуправління, вміння здійснювати патріотичне, інтернаціональне, моральне, правове, фізичне, естетичне, екологічне, економічне виховання.

Таким чином, рівень сформованості у вчителя критеріїв оцінки професійної кваліфікації залежить від ступеня збігання ідеальної яви про якості фахівця та його фактичних даних [2].

У науковій літературі розрізняють три рівні сформованості майстерності спеціаліста-тренера, де в основу кваліфікації покладено ставлення до спорту і педагогічної діяльності, характер змісту роботи з учнями-спортсменами, знання закономірностей навчально-виховного процесу.

У визначенні рейтингової оцінки технології професійної підготовки розрізняють високий, середній і низький рівні підготовленості, але це не догма і можна сподіватися, що завдяки самовихованню кожен фахівець прагнучим до професіоналізму і творчості в праці [4].

Останнім часом велика увага приділяється фізичному розвитку людини, але лише завдяки взаємодії опанування знаннями з інших предметів з'являється відчуття гармонії, високої працездатності й активного довголіття.

Актуальність проблеми вдосконалення технології професійної підготовленості майбутнього фахівця фізичної культури і спорту обумовлена соціальним запитом суспільства.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можемо стверджувати, що технологія професійного вдосконалення майбутнього фахівця фізичної культури і спорту повинна складатися, по-перше, з теоретичної і практичної підготовки, яка міститься у психолого-педагогічних та спеціальних фахових дисциплінах на рівні професіоналізму і творчості, і, по-друге, з моделювання діяльності вчителів шкіл та спортивних установ, зумовленого соціальним запитом суспільства як у дидактичному, так і у виховному напрямках.

Отже, сутність професійної технології – це комплексний безупинний процес, який охоплює людей, ідеї, засоби та способи організації діяльності, де педагогічна технологія виступає як сукупність знань і дій, спрямованих на досягнення мети розвитку, виховання та навчання [3].

Література

1. Балахнічова Г. В., Заремба Л. В. Формування професійної майстерності майбутнього фахівця фізичної культури: Навч.-метод. посіб. для студентів випускних курсів ін-тів фіз. культури.– Луцьк: РВВ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2004.– 82 с.
2. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.– Луцьк: Волин. обл. друк., 2003.– 234 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб.– К.: Академвидав, 2004.– 352 с.
4. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології: Навч. посіб.– К.: Вид. центр “Просвіта”, 2000.– 368 с.
5. Освітні технології / За ред. О. М. Пехотилло.– К., 2001.– С. 91–108.
6. Ротерс Т. Професійна підготовка вчителя фізичного виховання в процесі взаємодії ВНЗ та школи // Концепція розвитку в галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Зб. наук. пр.– Вип. 4.– Рівне, 2006.– С. 57.
7. Смолюк І. О. Педагогічні технології: дослідження соціально-особистісного аспекту.– Луцьк: Ред.-вид. від. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999.– 294 с.

Анотації

У статті аналізується система технології професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної культури і спорту. Підготовка передбачає сукупність знань і дій, спрямованих на досягнення цілей спеціальної професійної підготовки і творчої діяльності вчителя фізичної культури.

Ключові слова: професійна підготовка, професіоналізм, технологія, технологізація освіти, кореляція.

В статье анализируется система технологии профессиональной подготовки будущего специалиста физической культуры и спорта. Подготовка предусматривает совокупность знаний и действий, направленных на достижение целей специальной профессиональной подготовки и творческой деятельности учителя физической культуры.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессионализм, технология, технологизация образования, корреляция.

In the article the author analyses the system of technology the professional education of a future specialist of physical culture and sport. This education provides the whole complex of knowledge and activities which are directed to the achievement the aims of special professional education and creative activity of physical culture teacher.

Key words: professional education, professional, technology, education, correlation.